Köszönetemet fejezem ki a könyv létrehozásában
nyújtott segítségért
Takács Tibornak, a Nagy Béla Fradi Hagyományőrző Egyesület
elnökének, a Foci És Sport című műsor szakértőjének,
a „hatoscsatorna" munkatársainak, szerkesztőinek,
valamint családom minden tagjának a háttérmunkákért!

A könyvet az 1956-os forradalom és szabadságharc
60. évfordulójára
létrehozott Emlékbizottság támogatja

X 256494

Paor Lilla

Nem állunk meg félúton...

Tizennégy igaz történet az ötvenes évekből

Kornétás Kiadó
Budapest

Dózsa László

Paor Lilla: Tulajdonképpen nagyon érdekes a te történeted, hiszen mint színész, közszereplő nagyon sokszor reflektorfénybe kerülsz. Az '56-os forradalmárokat, vagy akik részt vettek valamilyen úton-módon ebben az egész közegben a forradalomban vagy utána, azért kezeli kicsit furán a társadalom, mert nagyon sokáig nem lehetett '56-ról beszélni. Ezek eltitkolt dolgok voltak, családon belül sem nagyon beszélgettek egymással az emberek. Azonban ahhoz, hogy eljutottunk a forradalomig annak egy megelőző markáns időszaka volt, amelyet minden család máshogy élt meg. A ti családotok, amelyik köztudottan egy artista művész család volt, és egy egészen furcsa társadalmi helyzetben élhetett az '50-es években. Hogyan viszonyult a Rákosi korszak az artisták világához, ehhez a bohém világhoz?

Dózsa László: Hát ők nem voltak bohémek.

Paor Lilla: Bohémnak tűnő, bocsánat. Nagyon fegyelmezett...

Dózsa László: Az akkori rendszer nagyon utálta a bohémeket, mert a bohémek egy kicsit szabadszájúbbak, egy kicsit jobban elengedett társaság volt. Példa erre Skoti bohóc, aki fantasztikus komédiás volt. Bejött a porondra, elénekelte a „Vándorcirkusz ócska padján ültem egyszer én" című számot, közben bukfencezett. Eleinte nevetett a közönség, aztán meg mindig sírt. És minden alkalommal meg tudta nevettetni, és meg tudta ríkatni a közönséget. De közben elég vagány pasi volt ahhoz, hogy mindig beszóljon valamit a rendszer ellen. Nem durvát, csak olyan nagyon finomakat, de ez is szemet szúrt, és el akarták kapni. Persze ez nehéz volt, mert egy bohócnak nincs arca, egy bohócnak nincs neve. Ezért azt az aljasságot csinálták, hogy szám közben berohantak a Koller cirkusz előadására, és miután ott énekelte ezt a Vándorcirkusz számot, a nyílt színen leteperték, össze-vissza verték és úgy vitték el.

Paor Lilla: Ez hányban volt?

Dózsa László: Ez 1950-ben volt. Én akkor voltam nyolc éves, és én ezt az egész jelentet láttam, és kérdeztem anyámat – aki szintén ott volt artista, késdobáló –, anyukám mi volt ez? Akkor anyukám azt mondta:

– Kisfiam, ez a kommunizmus.

Na, most gondolhatod, hogy milyen szellem volt a családban, és akkor utána kezdődtek a kitelepítések.

Paor Lilla: Várj, egy pillanatra itt még megállítalak, csak azért, mert kíváncsi vagyok, hogy hogyan reagáltak rá a kollegák, és hogyan reagált erre az egészre a közönség? Folytatódott-e az előadás? Milyen hatást váltott ki az emberekből?

Dózsa László: Jót kérdeztél. Magam is elég sokat rendezek, és nagyon sokszor beugrik ez a dolog. És mindig azt mondom, hogy nagyon nagy az írástudók felelőssége, hogy mit tálalnak a közönségnek. Képzeld, ezután a jelenet után a közönség tapsolt. Tehát azt hitték, hogy ez az előadás része, hogy ott a Skoti bohócot agyon verik, és kiviszik onnan. Tehát nagyon-nagyon kell figyelni, hogy hogyan manipulálunk az emberekkel, hogyan determináljuk az embereknek az érzelmi világát, a szellemiségét. Ilyenek voltak az '50-es évek. Sokan bántják az írókat és az értelmiséget, többek között én is, hogy egy kicsit elárulták ezt a dolgot. Nem volt igazán gerincük, hadd ne mondjak neveket, aki akar, utánanéz ennek.

Paor Lilla: Nem mertek róla írni?

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED 6.

Dózsa László: Persze, hogy nem. Hát abban a pillanatban elvitték volna őket, féltek, ezért túlságosan a rendszer mellé álltak. Tudod, nekem igazából ez volt a bajom! És én akkor azt megtanultam, hogy arra nagyon, nagyon-nagyon kell figyelni, hogyan alakítjuk a közönséget! Nem mindegy, hogy hogyan keltjük fel bennük a hitet az igazi művészet, a tisztaság, a katarzis, stb. stb. iránt. De ez már a mi felelősségünk, az értelmiségiek felelőssége, ez az, ami az 1950-es években nem nagyon működött. Azért ez egy nagyon eklatáns példa, a Skoti bohócot, hogyan verik agyon, a közönség hogy tapsolja meg a dolgot, és ez sajnos ma is működik. És mindenhol a világban. Gondoljunk bele, akik most engem hallgatnak, asszociálhatnak most ezer fele, hogy hány ilyennel találkoznak nap, mint nap a televízióban. Nem is olyan régen velem is történt egy ilyen, de majd később beszélünk, biztosan tudod, hogy mire gondolok.

Paor Lilla: A közönség tapsolt, a kollegák gondolom ledermedtek. Milyen volt ezután a hangulat? Tudtatok-e egyáltalán róla valamit?

Dózsa László: Onnan tudtuk, hogy iszonyú bajok lesznek. Igen, akkor már tudtuk, hogy ez csak előjátéka lehet egy komolyabb dolognak. De akkor már tudtuk azt is, hogy itt most elindult valami. És hát valóban így volt. '52-ig államosították a népligetet, ami egy csoda világ volt. Az idősebbek emlékezhetnek rá, a liget egy igazi komédiás világ volt. Nem a reklám helye gondolom, nyugodtan lehet mondani, aki megveszi a „Bohóc vérben és vasban" című könyvemet, abban én ezt a komédiás világot leírom. Ott van benne Kemény Henrik, aki a világ csodája volt, az egyetlen olyan ember, aki előtt még az angol királynő is pukedlizett. Ez ma már sajnos alig ismert, a fiatalok nem is nagyon emlékeznek rá, de azért mi – és még talán a gyerekeink is –, Kemény Henriken nevelődtünk.

Tehát ott csodás komédiások voltak. Káposztás Zsuzsi, Skoti bohóc, és a többiek. Szóval nekem gyönyörűséges gyerekkorom volt. Azt is mindenki tudja, én már 3-4 éves koromban azzal léptem fel,

hogy egy oroszlán szájába dugtam a fejemet. … az ő oroszlánja volt a Józsi. És kérdezték anyámat egyszer, nem féltette-e a fiát, hogy egy oroszlán szájában van a feje? Azt monda, dehogy féltettem, hát Józsi a legjobb barátja!

Paor Lilla: Érdekes világ lehetett.

Dózsa László: Csodálatos világ volt.

Paor Lilla: Gondolom, hogy imádtad és nagyon szeretted ezt a közeget. Amikor a Népliget így egységében megszűnt, ki hova ment? És ezt otthon, hogyan beszéltétek meg családon belül? Egyáltalán mertek-e előtted beszélni a szüleid? Vagy azzal a mondattal, hogy „kisfiam ez a kommunizmus", ezzel lezártak előtted valamit.

Dózsa László: Mi artisták, komédiások valóban olyanok voltunk, mint egy nagy család.… Senkinek, még a Skotinak sem fordult meg a fejében, hogy ilyen sorsa lehet. Az akkor teljesen magától értetődő volt, hogy a porondon lehetett egy kicsit affektírozni, egy kicsit finoman kritizálni a rendszert.

Mi sokáig nagyon összetartóak voltunk, csak sajnos, azóta már nagyon sokan meghaltak. Fájdalmas, hogy ez az egész csodavilág megszűnt. Sokszor elmondom, ha nyernék a lottón egy ötöst, akkor én azt a világot megpróbálnám feltámasztani. Mert az valami olyan csoda volt és olyan szépséges. Amikor vége van egy színházi előadásnak, mindig körbenézek, de olyan matt az egész. Lemegy az előadás, és ennyi. De a cirkusz… mintha boldog lelkek tánca lenne, és az tovább járna valahol. A cirkusz az úgy ott maradt. A Népligetben. Tudod?

Paor Lilla: Tudod, hogy miért, hogyan?

Dózsa László: Ahogy megmaradt a lelkemben. Példa erre, hogy például mikor leesik az első hó, ott csoda történik, valami csoda! Múltkor elmondtam a legjobb barátomnak, a Harsányi Gabinak ezt a dolgot, azt mondja, nem hiszi el. Mondom, jó, hogyha leesik a hó, akkor kiviszlek. S képzeld el, hogy hófehér az egész Népliget és ott, ahol a Cirkusz állt, ahol a porond volt, ott elolvad a hó! Mindig. Le-

het mondani, hát azért mert ott fűrészpor volt, és puhább a talaj; vagy pedig a szívek melegétől... én inkább ebben hiszek.

Paor Lilla: Egyébként ezen most elgondolkodtam, miért más a cirkusz, a színházban is megtörténik a csoda, és mégis azt érzed, érzitek, hogy üresség marad utána.

Dózsa László: Én, még mindig egy népligeti komédiás vagyok. Tudod? Tehát nekem az a boldog lelkek tánca.

Paor Lilla: De tudod, hogy miért? Mert ott a manézsban, az anyukád a késdobálásban, te az oroszlán szájában a fejeddel, minden nap az életeteket kockáztattátok.

Dózsa László: Nagyon okosan mondod.

Paor Lilla: Ezért maradhatott meg ez az érzés.

Dózsa László: Pontosan, meg hát ugye anyukám, a Józsi oroszlán, a Skoti, azok mindig ott maradnak. Amíg a színházban ugye lemegy egy előadás, az ember addig képes talán még néha csodát is tenni, de mikor összemegy a függöny, akkor úgy meghal valami, tudod. És ez nekem mindig olyan fájdalmas. Én mindig is bohóc szerettem volna lenni, vagy artista, csak hát az élet ezt nem adta meg nekem.

Paor Lilla: Azt is olvastam, hogy elég élénk, mondhatni csibész kölök voltál. Milyen volt a lehetőségetek arra, hogy bandázzatok, egyáltalán, hogyan zajlottak a tizenéves éveid?

Dózsa László: Hát itt megint nagyon jól rátapintasz valamire. Sokszor kérdezik, honnan ez a nagy magyarság bennünk, meg az, hogy '56-ban aztán beszálltunk a harcokba. Csak nem szabad elfelejteni, hogy nekünk olyan filmeket vetítettek, mint Feltámadott a tenger, vagy a Rákóczi hadnagya, amelyek mind a magyar szabadságról szóltak. Tehát hát mi ezt szinte az anyatejjel szívtuk magunkba, és hát persze, hogy mennyire magyarok voltunk!

A bandázás az azért egy kicsit később volt, amikor már olyan tizenvalahány évesek lettünk.

Amikor a Népligetből kitelepítettek minket, és voltak a galerik. Itt most megsúgom neked, hogy nekünk voltak fegyvereink, loptunk

a Soroksári úton a fegyvergyárból a „davaj gitárokat"! Kérdezték, hogy hogy tanultunk meg a „davaj gitárral" bánni. Hát így!

Paor Lilla: Várjál, de ezt mikor volt? A forradalom előtt már voltak fegyvereitek?

Dózsa László: Persze, voltak...

Paor Lilla: De hogy jutott eszetekbe fegyvert lopni?

Dózsa László: Mert csibészek voltunk, galeri stricik, valljuk meg – hát nem úgy stricik, akik nőket futtatnak –, csak hát csibészek, és mindenféle brahiban és balhéban benne voltunk.

Paor Lilla: Elkaptak valaha benneteket, vagy mindig megúsztátok?

Dózsa László: Nem, azért azt jól csináltuk.

Paor Lilla: S hova dugtátok azokat a fegyvereket?

Dózsa László: Ott, ahol én laktam, ahová minket kitelepítettek később. Először az Izabella utcába, aztán az akkori Lenin körútra, aztán onnan mentünk a Hegedűs Gyula utcába. Ott nagy grundok voltak tudod? Volt ott valami malom, ahol tudtunk célba lőni. Tehát mi ezeket már nagyon is csináltuk. Azért állítottunk őröket, hogy figyeljenek...

Paor Lilla: Saját őreitek voltak?

Dózsa László: Nehogy valaki kiszúrja. De azért mi jól csináltuk a balhékat.

Paor Lilla: Éles lőszereitek nem voltak?

Dózsa László: Dehogynem voltak!

Paor Lilla: S azt nem hallották, hogy lövöldöztök?

Dózsa László: Dehogynem hallották.

Paor Lilla: És akkor nem...

Dózsa László: Mindig ki tudtuk számolni, hogy körülbelül mikor érhetnek oda...

Paor Lila: Aha, és időben leléptetek.

Dózsa László: Ebben pont az volt a brahi, hogy hallják, tudod? Pont ez volt benne az őrület, hogy aztán el tudunk-e tűnni! Mert azért később visszamentünk.

Paor Lilla: És akik ott laktak a környéken, nem akartak benneteket beárulni?

Vagy ez ilyen tűzfalakkal körülvett terület volt, hogy nem láttak benneteket?

Dózsa László: Ez egy fantasztikus terület volt, mára már be van építve, ott van most a RAM Colosseum. Ezek hatalmas területek voltak.

Paor Lilla: És mire lőttetek?

Dózsa László: Hát mindenféle fára, falra, amit szét lehetett lőni. Lehetett balhézni.

Paor Lilla: Lehetett balhézni, lőni?

Dózsa László: Mi az, hogy! S hogy lőni, miként tanultunk meg? Istenem, hogy tanultunk meg?! Sokszor bosszankodom, amikor mondja egy-egy álötvenhatos, mert sajnos elég sok van, hogy jó sok Molotov koktélt dobott. És akkor mondom, miből csinálod a Molotov koktélt? Benzinből! Igen? Hát mondom, te hülye, abban a pillanatban felrobbant volna a kezedben! Hát mi azt is tudtuk, hogy a fele petróleum, fele benzin kell, hogy legyen. A kanóc vagy az ingünk egy darabja, vagy a zoknink volt. Tehát ezek olyan dolgok, amelyekkel egy perc alatt le lehet buktatni, hogy valaki csinált-e valaha Molotov koktélt. Na jól van, ez egy kis etap benne.

Paor Lilla: Majd mindjárt visszatérünk a Molotov koktélra is. Szóval nem buktatok le. Hol rejtettétek el ebben az időszakban a fegyvereket, mert azért haza csak nem vihettétek?

Dózsa László: Persze hogy nem. Egyébként volt olyan is. Ez egy szép történet. Most, amikor volt ez az úgynevezett plakátbotrány, kicsit exponálhatjuk, mert még úgyis visszatérünk rá. Az első harcok után, ugye mi a Divatcsarnoknál harcoltunk, oda vittek minket, ott voltunk egészen 28-ig, majd ez egy külön történet, hogy ezt

ugye megkérdőjelezik, de én tudom, és nagyon sokan tudják, meg a fotók is igazolják, hogy ott hatalmas harcok voltak. Én 28-án hazamentem azzal a dióverő puskával, ami le van fényképezve ezen a képen, amiből volt ez a vita, szóval én ezt a puskát otthon felejtettem. Amikor 4-én hajnalban bejöttek az oroszok, visszamentem a Rákóczi út, Szövetség utca sarkára harcolni, akkor ez a dióverő ott maradt abban a házban. S most, amikor kirobbant ez az úgynevezett plakátbotrány, akkor jelentkezett egy tündéri édes hölgy, akivel egy házban laktunk. És ő elmondta, fel is vették...

Paor Lilla: Jegyzőkönyvet vettek fel vele?

Dózsa László: Segíts ki, hogy is hívják azt az épületet most az Andrássy úton?

Paor Lilla: Terror Háza.

Dózsa László: Fel is vették, csináltak vele egy klassz riportot. Akkor ő fiatal szép lány volt. Elmondta benne, hogy ezt én akkor otthagytam, s anyám mutatta a liftaknánál,... hogy itt van ez a puska. S ők a papájával együtt elvitték és bedobták a Dunába ezt az úgynevezett dióverő puskát.

Paor Lilla: Egyébként milyen puskák voltak ezek? Azok a puskák, amiket szereztetek tinédzser fejjel, illetve a fegyverek, amivel harcoltatok, mennyivel voltak mások?

Dózsa László: Ugyanaz volt, amit kiloptunk a Soroksári útról.

Paor Lilla: Akkor nektek nem lehetett nehéz...

Dózsa László: Nem volt nehéz fegyvert szerezni. de mindenki tudta egyébként, hogy honnan lehet ezeket szerezni. Ennek nem volt olyan különösebb jelentősége. Akkor a 23-as busz járt a Soroksári úton. Nem lehetett bemondani, hogy Lámpagyár, rászóltak a kalauzra, hogy ne mondja be. Azt találta ki a kalauz, hogy bemondta Lámpuska gyár. Hát ez nagyon aranyos volt! Akik ott bent dolgoztak, vagány srácok voltak. Amikor '56-ban harcoltunk, nem azt a pár darabot használtuk, azok is ugye persze, hogy előkerültek, de hát azért kaptuk fegyvereket.

Paor Lilla: Tehát akkor ti már jól bántatok vele.

Dózsa László: Nem volt ilyen, hogy Kalasnyikov, ez egyszerűen a „davaj gitár" volt, ez a kerek dobtáras, 72 töltény volt benne, pillanatok alatt lehetett kicserélni, egyébként nem volt egy olyan túl jó fegyver, nagyon hamar, tehát egy kemény tűzharc során nagyon hamar megolvadt például. Tehát akkor már azt mondták, hogy a szórása nagy. Nem lehetett vele olyan pontosan lőni.

Paor Lilla: Az egy dolog, hogy játszottatok, hogy a kamaszok játszanak a fegyverrel. Minden kamasz szeret játszani a fegyverrel. Az egy teljesen más dolog, hogy azt valaki meri-e használni akkor, amikor úgy érzi, használnia kell. A te csapatodnál, bandádnál mikor jött el az a pillanat, amikor úgy éreztétek, hogy ideje elővenni a fegyvereket és valami mellé odaállni?

Dózsa László: Hát nézd, amikor voltak a Rádiónál a tüntetések, meg a harcok, akkor mi már másnap egy nagyon jó kis barátommal, kimentünk a Lehel piacra. Azt hallottuk, hogy kacsát, vagy libát osztogatnak, már pontosan nem emlékszem. És akkor jött egy teherautó, hogy aki magyar velünk tart. Mi ne lennék magyarok? A kutya úristenit, hát persze, hogy magyarok vagyunk! S akkor elvittek minket a Szövetség utca és a Rákóczi út sarkára. Ott volt a Divatcsarnok, majd még sokat beszélünk erről, mert itt nagy viták vannak... Szóval mondják most, hogy ott nem is voltak harcok, hát úgy látszik, csak véletlenül volt romokban... Na mindegy, ez egy külön dolog. És azért ott sokan voltak, és tisztelettel kell megemlíteni a horthysta katonatisztek nevét. Igen ott voltak horthysta katonák, aki szolgáltak a Horthy hadseregében. Azok még jobban kiképeztek minket, hogyan kell felállni, hogyan kell takarásból lőni, fedezni, stb. Kezelni a fegyvert az egy gyerekjáték, tehát az nem volt probléma.

Paor Lilla: Tehát ebben a közegben ott a Szövetség utcánál gyakorlatilag összeállt egy félprofi hadsereg, horthysta katonatisztek vezetésével, irányításával? Próbálom értelmezni.

Dózsa László: Ne legyen félreértés, sokszor megkérdezik, kik voltak a parancsnokok. Nem voltak olyanok. Voltak horthysta tisztek vagy katonák, akik rögtön akkor elmondták, hogy én Horthynál szolgáltam, én voltam a Don kanyarban...

Paor Lilla: Ennyire vegyes volt a társaság?

Dózsa László: Igen. Abszolút vegyes volt.

Paor Lilla: Kik voltak még benne? Mennyire tudtátok megismerni egymást?

Dózsa László: Ezek főleg vagány srácok voltak. Túl van misztifikálva az a dolog, hogy mi rögtön szent forradalmárok voltunk, Én is a vagány srácok közül való vagyok. Rögtön értettük, megértettük egymást, tudtuk, hogy miről van szó.

Paor Lilla: Eleinte jó bulinak tűnt?

Dózsa László: Igen, de a hazafiasság érzete az akkor alakult ki bennünk, amikor egyre több halott barátunk feküdt mellettünk, egyre többet öltek meg közülünk. Gyerekek voltunk, az igaz, de azért egy 14-15 éves gyerek már egy kicsit felnőtt. És a harcok nagyon is felnőtté tettek minket, tudod.

Paor Lilla: A gyerekek sokszor kegyetlenebbek, mint a felnőttek.

Dózsa László: Ez így igaz.

Paor Lilla: Kevésbé gondolkodnak.

Dózsa László: Gyerekkatonák Afrikában, stb.

Paor Lilla: Kevésbé gondolkodnak, sokkal vakmerőbbek, sokkal szélesebbre tárják a szívüket.

Dózsa László: De azért még volt hitünk, tudod? Pont amit az előbb elmondtam, hogy Feltámadott a tenger, Rákóczi, tehát azért nagyon megvolt bennünk a hazafiasság érzése, és ez aztán még jobban kiteljesedett. Főleg, amikor visszavertük a gyalogsági támadásokat, pedig hatalmasat kaptunk a Luther utca felől, csak példának mondom.

Paor Lilla: Mikor kezdődött úgy igazán a fegyveres harc?

Dózsa László: A komoly harc – mi úgy hívtuk a komoly zamek az úgy 25-e körül, és bizony tartott 27-ig, 28-án már, úgy ahogy konszolidálódott a dolog, de addig nagyon-nagyon komoly harcok voltak. Sok-sok hulla volt, borzalmas dolgok voltak... Felemelő volt, amikor nyertünk, amikor kidobtunk egy tankot. Az nem egy olyan nagy probléma.

Paor Lilla: Ez volt a Molotov koktélos találatotok?

Dózsa László: Igen, itt volt a fegyverünk az úgynevezett Molotov koktél. Szét volt lőve az egész Rákóczi út, csak meg kell nézni a képeket. A megmaradt szobákból pontosan rá tudtuk dobni a tankokra a Molotovot. Tehát ezért voltak az úton tizesével a kiégett tankok. Az ott abszolút győzelem volt. Nemrég egy riportot készített a német televízió. Mándoki Laci csinálta, sokan ismerik a Mándoki Lacit, egy remek fickó és ő elment az oroszokhoz is, és elment a Gorbacsovhoz is és megkérdezte Gorbacsovot, hogy verték-e meg valaha a Vörös hadsereget? És a Gorbacsov – le a kalappal – azt mondta igen, Magyarországon 1956-ban, az első etapban. Akkor igenis a Vörös hadsereg súlyos vereséget szenvedett Magyarországon, és ezt nekem nagyon jó volt hallgatni, mert nekem ezt le is játszották, meg nem is olyan régen ment adásba, úgyhogy az bizony jó érzés volt.

Paor Lilla: Honnan kaptatok híreket otthonról? Honnan kaptak felőletek híreket otthonról? Egyáltalán milyen volt az úgynevezett kommunikáció abban az időben?

Dózsa László: Majdnem minden épen maradt ház ablakában ott volt kitéve a Néprádió. Hát az szólt, az Edmond nyitány, most nem tudom pontosan Egmond, vagy Edmond, ez egy vita, énnekem Egmond, hát úgy mondtuk. Ezt igazából én a Forradalom himnuszának tartom. Állandóan ez szólt, és akkor lehetet hallani, az események hogy állnak. Így majdnem mindent tudtunk, azonkívül mentünk egymáshoz. Baranyi Lacival (most már bácsival), is találkoztunk, ők a Hungáriánál harcoltak, ő is volt a Szövetség utcánál. Akkor

mentem a Royalhoz, a royalistákhoz, ott is hatalmas harc, mentem a Corvinhoz, a Futó utcához. Tehát azért mi úgy tudtunk egymásról, de aztán mindig visszamentünk az úgynevezett állomáshelyünkre.

Paor Lilla: Tehát akkor gyakorlatilag minden kis bandának meg volt a maga állomáshelye?

Dózsa László: Így van.

Paor Lilla: Amelyet próbált tartani, és amelyet próbált védeni.

Dózsa László: És amire büszkék voltunk, hogy az „állomáshelyeinket" megvédtünk. A Corvinköziek milyen csodálatosan megvédték a Corvint. A könyvemben nagyon törekedtem arra, hogy a Rákóczi úti harcokat ismertessem, mert alig beszélnek, vagy nincs is szó róla. Donát Ármin parancsnoksága alatt védték az Astoria részt. A Nemzeti Színházról is van egy édes, aranyos történet. Most hirtelen nem jut annak a színésznek a neve, aki egyedül védte a Nemzeti Színházat egy puskával. Vagy mindjárt eszembe jut még egy csodálatos dolog. De hát azért nagy harcok voltak. Mi akkor védtük a Divatcsarnokot. A Tóthék védték a Baross teret, de, hát állandóan jöttünk, mentünk együtt, egymáshoz, szóval azért nagyon komolyan tartottuk a kapcsolatot egymással.

Paor Lilla: Mennyire kellett félni attól, hogy a házakból esetleg földobnak benneteket, illetve honnan lehetett tudni, hogy ki, kihez tartozik?

Dózsa László: Olyan jókat kérdezel. Soha annyira egységes a magyarság nem volt, mint 1956-ban. Meg sem fordult a fejünkben, hogy akármelyik lakó áruló lehet, vagy beköp minket. Tehát ott valahogy olyan nagyon jól működött minden, és '56-nak az egyik nagy-nagy csodája ez volt, hogy mi kis csibészek, stricik, mi azért olyan – hogy mondjam neked – komoly katonákkal összekeveredve azért mégis csak egy egységes forradalmi csoportot alkottunk, tudod? És ebben ez volt a nagyszerű. Akkor nagyon jól működött ez az egység a magyarságnál, ott nem volt olyan, hogy valaki zsidó, ott nem volt olyan, hogy valaki cigány, minden egységes volt.

És nekem nagyon fájt, ha már most egy kicsit csapongunk, amikor Havas Szófia azt a nyilatkozatot tette az orosz televízió egyes csatornáján, és bizony nagyon sokan hallották, hogy itt '56-ban pogromok voltak. És hogy a forradalmárok házról házra járták és szedték öszsze a zsidókat. Ez valami elmondhatatlan aljasság volt, mert pont a forradalom volt egy olyan csoda, ... Lásd az Antal Pista, tehát az én egyik legjobb barátom a Klein Robi, akit mellettem lőttek agyon, egy zsidó gyerek volt, de annyira egyek voltunk... És aztán én azt mertem mondani, azt mertem nyilatkozni a Pesti srácokban talán, hogy én ezt a Magyarországi zsidóság nevében kikérem magamnak. S akkor két napra vagy három napra beindult ez a hadjárat ellenem. De erről később úgyis beszélünk még.

Tehát visszatérve a Forradalomra. Tehát az egység..., elképzelhetetlenül erős volt. Meg nem fordult a fejünkben, hogy áruló lehet köztünk, de nem is tudunk olyanról. Sajnos történészek vitatkoznak ezen, de én annak idején beszélgettem a Király Béla bácsival, aki azt mondja, hogy nagyon nagy hiba volt a Maléternek kimenni Tökölre tárgyalni. Azért kezdem ezzel, mert így lesz izgalmas a beszélgetés, mert nagyon sokan fognak cáfolni, aminek én egyébként örülök. Amikor ő oda kiment, akkor már jöttek a hírek, hogy ömlenek be az orosz csapatok Záhony felől. Béla bácsi nekem elmondta, hogy nagyon erős volt a magyar légvédelem, a magyar légierő, s Rákosinak az volt a mániája, hogy volt egy fenyegetés a magyar vezérkar részéről, hogy, ha tovább ömlenek be Záhonynál az oroszok, akkor mi elkezdjük bombázni Kijevet. Ezért oda csalták a Maléteréket, ami óriási hiba volt, hogy oda is mentek. Odament az egész vezérkar, a fej, és hát ugye, azokat ott lefejezték. Mert hogyha akkor kiadnak egy tűzparancsot, mondjuk nem azt, hogy a Kijevet bombázzák, hanem azt, hogy azokat a páncélos egységeket, amik ömlenek be Záhonynál, a magyar légierő bombázza le, nem tudtak volna tovább jönni, akkor minden odébb húzódott volna. Azt mondják, hogy több lett volna a

halott, meg az áldozat. Abban én egyáltalán nem vagyok biztos, hogy több lett volna, mert így is volt bőven, mert nagyságrendekkel több volt az áldozat, mint amit a történelmi statisztikák mutatnak. Az idősek még emlékezhetnek rá, hogy Budapesten majdnem minden utcasarok tele volt úgynevezett hullagúlákkal és azokban nagyrészt forradalmárok voltak az áldozatok, vagy szerencsétlen lakosok. Tehát nagyságrendekkel több volt..., Jobbágyi Gábor írt erről egy nagyon-nagyon jó, autentikus könyvet. Majd ezt is érdemes lenne alaposabban kutatni.

Az a baj, hogy a történészek ahhoz ragaszkodnak, ami papíron van, aki meg úgy megélője volt a dolgoknak, azt nem fogadják el, pedig ez egy nagyon nagy hiba. Mert még élünk egy páran, és jó lenne, ha amit én mondok, és mondja a Donát Ármin, és mondja a Kiss Ernő is ugyanazokat, amiket én, és akkor azért csak el kellene valahol hinni.

Erre most volt egy jó példa. Pont a botrány kapcsán megszólalt a.... Ki is írta ezt a könyvet a Tóth Ilonkáról? Ja, az Eörsi László, szóval, amikor megírtam a könyvemet, és megmutattam neki, és azt mondta, le is írta, hogy ennél autentikusabb könyv nem íródott '56-ról, főleg a Rákóczi úti harcokról.

S most, amikor volt ez a támadás ellenem, azt mondta én egy öszszevissza hazudó, nem tudom, kicsoda vagyok! Hála Istennek megvolt a levél, amit ő írt nekem, hogy ennél autentikusabb leírás az '56-os Rákóczi úti harcokról nem volt.

Paor Lilla: Várj, ezt most nem értettem pontosan. Aki neked azt mondta egy pár évvel ezelőtt, hogy ennél autentikusabban nem írhattak volna, az most azt mondta, hogy összevissza hazudozol?

Dózsa László: Azt mondta, hogy összevissza hazudozom, ilyen nem volt. Ez az ember – én ezt el is mondom mindenhol –, a Tóth Ilonkáról azt írta, hogy gyilkos volt. A Mansfeld Pétert bemocskolta. Aztán ismerjük az ominózus Kaposvári előadást, ahol Tóth Ilonkát gyilkosnak állították be. Én még akár a bíróságot is vál-

lalnám ez ügyben, mert ezek aljas hazugságok voltak és kikérem magamnak '56 nevében ezeket a dolgokat. Most van egy réteg, akinek valamiért érdeke kisajátítani vagy talán bemocskolni a forradalmat.

Paor Lilla: Azt hiszem ideje beszélnünk arról a bizonyos képről, amely a pesti házak oldalán plakátként található, s az ezzel kapcsolatos ellened irányuló támadásról, hisz' érintőlegesen már sokszor említettük.

Dózsa László: Igen. 1990-ben anyukám jött, azt mondja: Te, találtam egy képet rólad, ez te vagy. Ott vagyok, ebben a sapkába, a dióverővel, amit aztán megtaláltak. Hát mondom jó, valahol lefotóztak. Azt mondja, te ez a sapka még mindig megvan, s akkor elővette. Csupa vér volt, most egyébként a Terror Háza Múzeumban van, mint relikvia.

Ugye itt mondta el ez aranyos hölgy, hogyan dobták be ezt a puskát, amit akkor találtak, amiről már az előbb beszéltem. Na, most, én utáltam, nem szerettem azt a képet, nem tudom miért, hogy most előkerült ez a Pruck Pál, aki egy köztörvényes bűnöző volt, és tényleg...

Paor Lilla: De hát akkor ő is fiatal fiú volt még.

Dózsa László: Lehet, hogy ő, de nekem tudod, Lilla, – ebben ez a lényeg – nekem édesanyám mondta azt, hogy ez fiam, te vagy! Nem is foglalkoztam utána a dologgal. Kérdezték, ez én vagyok? Én vagyok, ennyi. És ezért, ezek után jött a szándékosan felpumpált undorító botrány és ezek az írások. Miközben én a könyvemben még meg is köszönöm Eörsi Lászlónak a segítségnyújtást és az elismerést a könyvért. Kész agyrém az egész, borzasztó, és nem értem, hogy miért történik. Havas Szófiát sem értem, hogy miért jó ez neki?

Mért kell bemocskolni ezt a csodát, ami ennyire összetartotta a magyarságot? Énnekem különben is rengeteg zsidó barátom van, és én szeretem a zsidókat. És a zsidók is szerettek minket. Miért kell

ellentéteket szítani? Miért kell egymásnak uszítani az embereket, mert ebben a dologban ez volt a koncepció tudod? Ez volt ebben a borzasztó, mert ezek rettenetes dolgok, nem tudom, hogy működhettek? Hogy mért nincs erre törvény, hogy nem lehet embereket bemocskolni?

Paor Lilla: A szólás szabadsága azt mondja, hogy mindent lehet, és a szabadsággal, a liberalizmussal nagyon sok ember nem él, hanem visszaél. Tehát a liberalizmus is egy szép eszme lenne, hogy ha nem élnének vele vissza.

Dózsa László: Ez így van.

Paor Lilla: Visszatérve az egységre....

Az utcai harcokhoz visszatérve, te 15 éves voltál. 14-15-16 éves srácok voltatok együtt Tartottátok a többi csoportokkal a kapcsolatot. Arra vagyok igazán kíváncsi, hogy ti fiatalok, hogyan viszonyultatok fiatal fejjel a felkoncolt, fejjel lefelé felkötött emberekhez? Honnan tudtátok, hogy ki a forradalmár, és kik az ÁVÓ-sok ?

Dózsa László: Az ÁVO-sok mellett sajnos sok ártatlant is felkötöttek, akik nem is voltak ÁVÓ-sok. A Makk Károly készített egy nagyon jó filmet még évtizedekkel ezelőtt, az volt a címe, hogy „Egymásra nézve" és abban elhangzik ez a mondat, hogy „a forradalom az mindig felkavarja a szemetet, aztán letisztulnak a dolgok." Ilyen itt is volt. Én láttam ilyen embereket, és meggyőződésem, hogy azok közül rengetegen ártatlan emberek voltak. Az egy rettenetes dolog volt. Mi '56-ot forradalmian harcoltuk, de nem lincseltünk!

Paor Lilla: Igen, szóval más a harc és más a lincs.

Dózsa László: Akik lincseltek, az a csőcselék volt. Mert '56-ban is volt csőcselék.

Mondjuk ki, '56-ban is volt csőcselék, mi pontosan láttuk, hogy kik azok.

Elmondok egy esetet, amelyet egyszer egy filmben is elmondtam már. November 4-e után történt már. A Rókusba akartunk a vinni

egy sebesültet. Olyan erős támadást kaptunk, hogy behúzódtunk a kapuk alá és ott az a sebesült meghalt. Akkor átrohantunk az éjjel-nappali felé, és ott volt egy sebesült orosz katona, és mondtam, hogy vigyük el ezt a srácot. Azt mondja az egyikünk: ez orosz, ... Nem mindegy? Orosz, sebesült katona, s vittük is...Amikor a Dohány utcában mentünk lefele, jött egy ilyen csőcselék banda, hogy hova viszitek ezt a ruszkit, kiontjuk a belét, és akkor én a „davaj gitárral" a lábuk elé lőttem. Mondom sehova nem mentek tovább, ezt az embert bevisszük, és vittük is be a Péterfybe az orosz katonát, akit ott a Tóth Ilonka – akkor én ugye nem tudhattam, hogy ez az a Tóth Ilonka – becsületesen ellátott.

S ha már Tóth Ilonkára terelődött a szó, nekem meggyőződésem, hogy ő egy igazi magyar mártír volt. Egy olyan csoda, amit nekünk nem is tudom, Szűz Máriaként kell tisztelnünk, mert én láttam, hogy ezeket a sebesülteket hogyan gyógyította! Még ma is úgy előttem van az arca, tudod? Ehelyett ugye mocskolják az Eörsi Lászlók, ezt a csodát. Tudod?

S milyen a sors. Hála Istennek játszom a Nemzeti Színházban a Vidnyánszky Attila rendezésében egy Tóth Ilonka darabot, és az eléggé rehabilitálja őt. Ez egy csodálatos és igaz előadás. Szilágyi Andor írta és tényleg le a kalappal! Majd' minden előadáson a közönség felállva tapsol. Az a taps is egy kicsit úgy más, tudod, és az embereknek, szüksége van ilyen istenekre, istennőkre, bocsánat, most csak túl szépen akarok fogalmazni, hogy, na jó mindegy...

A mi csoportunk november 4-e után, 6-án hajnalban adta meg magát...

Paor Lilla: Milyen érzés volt, amikor meg kellett adni magatokat? Egyáltalán mikor jött el az a pillanat, amikor azt éreztétek, hogy itt most vége van számotokra a harcnak, és nincs értelme tovább menni, illetve maga a megadás körülménye milyen volt?

Dózsa László: Igen, az Árminnal beszélgettem erről. Ők a Royalnál illetve az Astoriánál voltak, és azt hittük, hogy ők az ENSZ csapatok. Ugye állandóan arról harsogtak, hogy jönnek az ENSZ csapatok és majd segítik a forradalmat. És mi abba reményben vettük fel a fegyveres harcot november 4-e után a hatalmas szovjet páncélos támadással szemben, hogy majd a beígért ENSZ csapatok segítik az ellenállásunkat. De hát ezzel nagyon csúnyán becsaptak és magunkra hagytak bennünket, és amikor erre rájöttünk, akkor teljesen értelmetlennek láttuk a folytatást. Hiszen láttuk, azt a hatalmas beömlő túlerőt nem lehet tartani. A nehéz tüzérség szanaszét lőtt minket, maga a Divatcsarnok térdig le volt rombolva, azok az öt méter vastag falak. Elnézést, de engem ez nagyon felkavar, még mindig...

Amikor megadtuk magunkat, akkor nem állítottak háttal, csak úgy szembe, ahogy voltunk, lőttek minket, a fegyvereikkel szétkaszaboltak, azért vannak ezek a nagyon súlyos sebek a fejemen. Mindenki tudja, hogy én pepit hordok, hát ne kívánják senkinek, hogy megmutassam, hogy igazából, hogy néz ki a fejem, azért kell hordanom pepit. Sokan gúnyolódnak velem, de hát hadd gúnyolódjanak, én tudom, hogy ez miért van.

De életben maradtam. Először bevittek a Szövetség utcai kórházba. Drága édesanyám később ott halt meg. És akkor onnan valakik áthurcoltak a Mosonyi úti rabkórházba, ott egy vallató tiszt szétrúgta az amúgy is súlyosan sérült fejemet. A klinikai halál állapotában egy tömegsírba dobtak. A Mosonyi utcát a Fiumei úti temetőtől egy fal választja el. Ott ástak egy ilyen tömegsírt, ahova bedobtak. Amikor a meszes homokot rám dobták akkor megrándult a kezem. Az egyik sírásó észrevette, hogy megmozdult a kezem. Kihúztak, és elvittek a Szabolcs utcai zsidó kórházba, ahol Kárpáti és Mednyánszky professzor úr tíz órás műtéttel megmentette az életemet. Úgyhogy nekik köszönhető, hogy itt vagyok.

Egyébként ide is vág egy nagyon édes és megható történet. Évekkel később mikor felvettek a Színművészeti Főiskolára bementem az orvoshoz, fájt a torkom. Amikor megnézett, megkérdezte, hogy van

a szilánkod? Hát képzelheted ez volt '62-ben. S mondom, hogy hogy tetszik...??? Azt mondja én operáltalak. Ez volt a válasz.

Paor Lilla: Ne hülyéskedj.

Dózsa László: A Kárpáti professzor, ott lakott a Hegedűs Gyula utcában, ugyanabban az utcában, ahol én '56-ban. Ott lakott nagyon sokáig, Isten áldja, és Isten nyugtassa. Ez egy szép történet volt.

Paor Lilla: Egyszer volt a nyaklövés, utána a kínzások a Mosonyiban, majd jött a tömegsír. Abból a tömegsírból neked van valami emléked? Ott észnél voltál vagy nem? Amikor megrándult a kezed és kihúztak, akkor magadhoz tértél-e vagy végig eszméletlen voltál?

Dózsa László: Igen, igen. Én ezt megírtam a könyvemben, és sok mindenféle elképzelés van a halálról. A vallásos embereket általában egy hosszú alagút végén várja a Megváltó. Én sokkal materiálisabban éltem meg, gondolom, ez érdekel?

Paor Lilla: Igen, persze, hogy érdekel, van-e valami emléked?

Dózsa László: Igen, van. Tehát én sokkal materiálisabban éltem meg ezt a dolgot.

Úgy érzed, hogy a tested mellett lényegülsz materiálisan, tehát nem a lelked, szinte ott vagy mellette.

Paor Lilla: Tehát saját magad mellett vagy?

Dózsa László: Igen, igen, nem látod, érzékeled a testedet, de az idegen, valahogy nagyon idegen. Tehát jó és kellemes érzések uralnak. Átéled a világ összes fájdalmát, de furcsa módon olyan eufórikus a dolog, hogy ugyanakkor a világ összes boldogságát is. Talán a megváltás gyönyörei s kínja lehet ez. Tehát ez a szenvedésérzet, amin ilyenkor átmész. Amikor még döntetlen a küzdelem, amikor még a halál mezsgyéjén jársz. Azt már nem tudni, hogy amikor valóban átlépsz, akkor ott mi történik.

Amikor én ezt a könyvemben leírtam, akkor Pozsgai Zsolt barátom felhívott engem, aki egy kiváló író és költő, és azt mondta, „te,

én leírtam ezt a te halálélményedet." És ő nagyon pontosan visszaadta ezt az állapotot.

Tehát:

„Rúg már az állat csizmája... csizmája tépi kötést átvérző fejemet,
iszonyú kín ez, csak vége, csak vége legyen.
És hogy elhalkul minden, a tiszt arca,
meghaltam, hanem most hol vagyok?
Taszít magától fájdalmas testem, neve volt régen, neve és öröme.
Csók volt-e tested nappali ének,
hát számít a testnek vagy, hogy is hívták Dózsa Laci,
hogy máshogyan hívták, de jó ez az érzés átélem újra,
átélem minden örömét a fényes egeknek,
átélem minden fájdalmát az ős mindeneknek.
Krisztusi érzés ez, vagy csak bánat,
nem rendezem ezt a szép túlvilági szobámat,
és elhelyezem benne élő lelkemet.
Lelkemet, melynek nem kell a test már nyűg volt, rongy, kacat.
Szobámba besüt az isteni nap és kívülről látom benne magamat.
Jó itt már végre, de szólít egy hang,
ismerős asszony, egy régi vigasz.
Vissza nem kérdik, de békén nem hagy.
Anyám sír szép, tiszta szobában,
miatta itt már nem maradhatok,
hiszen ott hagytam őt a földi kezekben,
pedig már ássák a halottak sírját és kívülről látom benne magamat,
de mellettem szól egy édes szép hang.
Nagyon kemény asszony volt, hol vagy? Hol vagy Laci fiam?
Anyám, ha akarod, én visszatérek, és ha meszet öntöttek rám, felkelek.
Nyöszörgésem most fájdalmas ének
és a sírásó megfogja rég jéghideg kezemet.

Te ez még él, és a testem most közel jön,
lelkemmel újra elfoglalom,
fáj a test újra, de még jobban fáj a félelem,
de Anyámnak leszek egyetlen ajándék,
az ő könnye száradjon életemen.
Nem voltál ott, néha hallottál róla, múlt köde őrzi a friss falakat,
de van, ki még őrzi szabadság csókját, a régen ledöntött térfalakon.
Igen. És visszajött élet lettem itt a földön.
De a mosoly múlt már az arcomon,
és ne tudjátok meg soha, soha mi van mögötte.
Tükrözzétek csak vissza az én mosolyomat."

Ez a vers.

Azt hiszem a halál sokkal materiálisabb, és nagyon kell vigyázni, mert nagyon...

A műtét után,... hát erről megint napokig tudnék mesélni. Ugye csak beszéltem eszméletlenségemben, csak megtudták a szüleim, bejöttek hozzám. S akkor apám valamikor áprilisban fogta a kezeimet... Ő mesélte el, azt mondja: Kisfiam, hogy ha tudod, hogyha hallod a hangomat, akkor szorítsad meg a kezemet. S akkor megszorítottam neki a kezét.

Évtizedekkel később, amikor a János Kórházban meghalt, akkor én pont fent voltam a szinkronban Marlon Brandot szinkronizáltam, a Rakpartot. Utána mentem be hozzá a kórházba, és akkor jött az ápolónő: meghalt a Dózsa papa.

Hát az valami rettenetes volt. Akkor már le volt takarva. Odamentem hozzá, és mondtam neki, hogy Apám, emlékszel-e, hogy '56-ban hogy volt, hogy ha most te még engem érzékelsz, és tudod, hogy itt vagyok, akkor szorítsad meg a kezemet. És bár már régen kimondták rá az exitust, megszorította a kezemet....

Tehát egy kicsit ilyen példabeszédnek is mondom, hogy nagyon vigyázzunk a halottjainkkal, hogyan viselkedünk, miket mondunk,

mert az egy baromság, hogy öt percig tart a klinikai halál, az a leg... én vagyok rá a tanú és bármire megesküszöm, hogy sokkal tovább tart. Sokkal, de sokkal tovább tart, tehát nagyon, de nagyon vigyázzunk a halottjainkkal...

Paor Lilla: Mit mondunk előttük, hogyan viselkedünk.

Dózsa László: Mit mondunk előttük, hogyan viselkedünk. Nagyon, nagyon kell vigyázni, ezt én most nagyon őszintén mondom. Mert nagyon kell figyelni, de hát ezt csak azok tudják, akik ezen átmentek. Szóval a lényeg az, nem kell félni a haláltól, sokkal egyszerűbb és magától érthetőbb. Néha talán még jó is a halál, főleg, amikor sokat szenvedsz, amikor szétrúgnak, már csak vége, ahogy a versben elmondom, csak vége, vége legyen. De amikor a halál bekövetkezik, akkor, az bizony egy olyan megváltás. Tehát a világ összes kínja, de ugyanakkor a világ összes eufóriája, boldogsága. De jó állapot. Aztán, hogy utána mi van... Hamlet azt mondja a többi néma csend. Azt már senki nem tudja.

Paor Lilla: Új életet kezdtél azután, hogy kijöttél a kórházból, gyakorlatilag nem létezett a Dózsa Laci, hiszen a tömegsírba eltemették. Hogyan sikerült új személyiséget formálnod magadnak?

Dózsa László: Igen. Hát majd visszatérek erre, mert miután kijöttem a kórházból, még egy rettenetes élmény várt, mivel, hogy engem pont '57 május 1-jén engedtek ki.

Paor Lilla: Ünnepelt mindenki?

Dózsa László: És akkor mindenki milyen boldog volt, mondom, győzött a forradalom! S akkor hallom, hogy a nagy Szovjetunió, az ellenforradalom győzött. Valami elmondhatatlan – én azt hittem ott halok meg másodszor –, az valami borzasztó érzés volt.

Volt nekem egy csodálatos nagybátyám az Andor bácsi, elvitt Ercsibe, téeszbe dolgozni. Ott mindenféle lovász dolgokat csináltam, ami később kamatozó volt, mert ugye megcsináltuk a 80 huszár című filmet, amit imádtam.

A 80 huszárról azért akarok beszélni, mert ha bármit megkérdőjeleznek az életemben, amit a 80 huszárban tettünk, az is bátor kiállásnak számított. Abban olyan mondatok hangoztak el, hogy menjenek haza az idegen katonák! Magyarország és Lengyelország a lengyeleké és a magyaroké.

Csoóri Sándor írta a forgatókönyvet, akkor az egy nagyon-nagyon kemény és klassz hozzáállás volt tőle. Hozzá kell tennem, hogy a magyar fiatal színészek színe java, azért abban a filmet elvállalta. És én is. El mered mondani, kérdezte a Sára Sándor. Mondom persze, hogy el merem mondani, hát, ki mondja el, ha nem én. Érted?

Tehát, hogyha semmi mást, csak azt az egy filmet elvállaltuk, akkor is tettünk valamit. Őrültség volt ez '78-ban, akkor is! Már éppen ugye nem akasztottak, de azért még az ember ezért börtönbe kerülhetett.

Szóval, valami szerencse járt a filmmel. Kivitték valami Moszkvai Fesztiválra, s az oroszok nem tudták miről van szó, és odaadtak valami díjat. Hát ugye az, ha az oroszoknak tetszett, akkor hadd menjen a film. Tehát így megismerték sok-sok millióan, hála Istennek.

Engem sokan úgy ismernek, hogy Pál Farkas huszárkapitány. Mert nagyon sokan megállítanak, hogy az milyen csodálatos film volt nekik akkor. Ez nekem nagyon-nagyon jó érzés, legalább olyan jó érzés, mint hogy az, hogy én forradalmár voltam.

Paor Lilla: Visszatérünk arra, hogy hogyan sikerült felépítened újra a személyiségedet?

Dózsa László: Hát az nem volt. Tehát lementem, ott voltam a téeszbe dolgozni...

Paor Lilla: Tehát akkor semmi papírod nem volt?

Dózsa László: Semmiféle papírom nem volt.

Paor Lilla: De hát, utána azért kergették, vagy próbálták összeszedni az „.ellenforradalmárokat".

Dózsa László: Itt volt egy- két hihetetlen és érdekes dolog, ami aztán....

Harsányi, aki a barátom volt, látta, hogy rosszul vagyok. Néz. Kérdezi, hogy mi ez a nyakadon? Hát mondom, én forradalmár voltam, erre eléjult. Tényleg az voltam, harcoltam.

Hogyhogy nem vittek el? Kiderült, hogy megtalálták azt a jegyzőkönyvet, erről szólt az a film is, egyébként, amit a ... csinált. Nem vallott, eltemetve, másnapi dátummal. Akkor már volt ott a Tóth Ilonka botrány, volt a Mansfeld Péter ügy. Na, most hogy nézett volna ki, ha velem csinálnak valamit. Hogy hatvanvalahányban elővesznek valakit, akit kivégeztek és mégis feltámadt, hát akkor egy milyen csoda forradalom volt, ezt nem tudták volna magyarázni, legazolni maguknak ezt a dolgot. Mert abban a pillanatban én lettem volna, nem is tudom, aki feltámadtam a sírból, és a forradalomnak volt igaza, inkább rám hagyták, hogy ez hülye...

Írták is valamelyik HVG-ben, valami Erzsike, hogy én Egerbe kiabáltam, hogy megsebesültem, itt a nyakam. Én soha nem is voltam akkor még Egerben. Tehát akkor is mertem pofázni, még ráadásul engem igazolnak a dolgok is vissza. Tehát ez volt az oka, ez a vallatási jegyzőkönyv, hogy engem nem mertek akkor már elkapni.

Paor Lilla: De hogy tudtál új személyit kapni, a papírjaid hogyan lettek meg?

Dózsa László: Rózsahegyi Kálmán Színiiskolába felvételiztem, akkor már meghalt a Rózsahegyi Kálmán és a Drági mama vitte tovább a Rózsahegyi Színiiskolát. Ez egy színháztörténeti dolog, azért mondom, és akkor ő is meghalt szegény. Leadtak a főiskolára egy listát, abból egyedül engem vettek fel. Akkor én bementem a szállodába Ádám Ottóhoz, és mondtam, hogy hát köszönöm szépen, de nekem csak nyolc általánosom van.

Dózsa, jó, akkor menj ki, szépen jelentsd be, váltsd ki a személyazonossági igazolványodat, és a többit bízd rám! És akkor a főisko-

lával paralell a balettintézetben elkezdtem gimnáziumba járni estin, illetve levelezőn, elvégeztem azt is. Ez volt a nehezebb egyébként. Egyszer azt mondta nekem az Ádám Ottó, hogy most befekszel a kórházba egy pár hónapra, és majd szólok, hogy mikor jöhetsz be újra az órákra. Hogy azalatt a pár hónap alatt mi történt, azt soha nem fogom megtudni. Egyébként ahova be kellett feküdnöm, az a Vas utcai nőgyógyászat volt, ahol az ő felesége dolgozott. Ilyen dolgok történtek, így lettek papírjaim. De hogy aztán őket, hogy stimulálták, azt nem tudom.

Paor Lilla: Tehát azt mondta, hogy menjél be és váltsál ki papírokat, de hát hogy történt ez a gyakorlatban? Odamész és azt mondod, hogy én vagyok a Dózsa László, nincsenek papírjaim, mert...

Dózsa László: Igen, mert elvesztettem. Anyja neve... Nagydiófa 34. Ez nem egy ördöglakat, tehát így. De tudták, az is igaz.

Aztán volt később egy rettenetes fájdalmas dolog, de erről beszélek, mert nagyon fontosnak tartom. Beszélgetek a Madách Színházban a Lőte Attilával, meg a görög színésszel Galbenisz Tomasszal, és pont ezt az ügynökkérdést tárgyaltuk, hogy mért nem hozzák nyilvánosságra. Azt mondja nekem a Tomasz, hogy te is 3/3-as voltál. Hát kiderült, hogy elterjesztették rólam. Hogy miért? Lehet, hogy azért talán, merthogy pofáztam, hogy miért merek én ezt meg azt mondani, ezt én soha nem fogom megtudni.

De hát valami elmondhatatlan, amit éreztem, úgyhogy bementem akkor Kutruc Katalinhoz, akkor ő vezette ezt a Levéltárat. Előszedték a listákat, persze kiderült, nem is volt Dózsa nevű ügynök, nem is létezett ilyen. Én akkor azt hittem Lilla, hogy belehalok. És főleg abba, amikor a fiam is megkérdezte, hogy apám tényleg nem voltál ügynök? Mondom, kisfiam hát ebben a kis garzonban laktunk, hát alig tudok írni. Hát mondom, ha valaki tudja, hogy milyen métely ez, hogy mért nem hozzák végre nyilvánosságra ezt az ügynöklistát, tudod, hogy micsoda...

Paor Lilla: Hát egyszerre fekete-fehér lenne már minden.

Dózsa László: Akkor én ott tartottam, hogy én biztos, hogy hazavágom magamat, hogy énrólam ilyet terjesztenek... az valami rettenetes volt. Igaz, aztán belegondoltam, túlságosan sokat pofáztam, gondolták, hogy biztos provokálok, vagy mit tudom én... elmondhatatlan, szörnyűség volt. De amikor ugye ez tisztázódott...

Paor Lilla: Ez hányban volt, amikor ezt elkezdték rólad terjeszteni?

Dózsa László: Kilencvenvalahányban. Amikor megkaptam a kitüntetéseket, akkor változott a helyzet. Hoppá, hát ez egy tiszta ember! Tehát pont az ellenkezőjét érték el, de egy mérhetetlen nagy seb maradt bennem, mint, ahogy egy másik mérhetetlen nagy seb bennem nem az, hogy azzal a szerencsétlen emberrel összetévesztettek, hanem az a mocskolódás amely ezt a plakátügyet ....

Paor Lilla: Követte.

Dózsa László: ...ami történt velem. És az ember azt mondja, Istenem miért? Ott mellettem haltak meg a barátaim, én is majdnem ott maradtam. Minden reggel hidd el, Lilla fájdalomra ébredek. Lehet, hogy megmutatom a kamerának, annyira szét van lőve a fejem, két szilánk ilyen mélyen bent van a fejemben. Minden reggel rosszullétekkel, fejfájásokkal ébredek. Tudod, ez a sok mocskolódás, ez nekem mérhetetlenül fáj. Egyébként ide vezetődik vissza megint, hogy hogy van ezzel a forradalommal, tudod... Hogy annyira megoszt...

Paor Lilla: Hogy vagy ezzel a forradalommal? Tehát most, hogyha visszatekintesz arra az időre, hogy látod ma, így felnőtt fejjel az '50-es éveket? Ugyanezt csinálnád-e, vagy máshogy reagálnál szituációkra, helyszínekre? Máshogy oldanád meg, vagy azt mondod, hogy ez így rendben volt? És egyáltalán tisztázódott-e már benned az, hogy valóban forradalmárnak kellett lenni, mert olyan volt a szituáció, ami miatt muszáj volt, hogy fegyvert ragadjatok. És ebbe nem csak azt értem, hogy az oroszok bejöttek.

Dózsa László: Igen, én azt mondom, hogy mindennek úgy kellett történnie. És ha még egyszer történhetne a dolog, akkor még egyszer ugyanúgy történnének velem. Én ezeket újból megtenném, mindent, még a III/III-as vádakat is, minden beletartozik az életembe, mindennek így kellett történni, tudod.

Paor Lilla: Fatalista vagy?

Dózsa László: Fatalista persze, máskülönben nem is lehet élni, egy komédiás milyen legyen? Persze, abszolút fatalista vagyok. És tudom, hogyha bármi olyan lenne ebben az országban – már elég öreg fejjel, mert azért a fizikumom hála Istennek jó –, én ma is fegyvert fognék, és megvédeném a hazámat. Tehát ebben én biztos vagyok, hogy mindent megtennék ezért a kis országért, annak ellenére, hogy már van olyan tapasztalatom,.....

...mennyi mocskolódás, mennyi bántás, ez valami borzasztó. Volt alkalmam kétszer is bele nézni az életembe, szörnyű és mégis azt mondom, hogy mégis felvállalnám, mégis felvállalnám.

Paor Lilla: Mitől éreztétek magatokat hazafinak? Csak a filmek hatása? Otthonról hoztátok? Én sokszor gondolkodom azon, hogy ha most lenne valami, ami a hazánkat fenyegetné kívülről az ifjúság ugyanúgy összeállna, összefogna-e? Odaállnának-e a szülők, hogy fiam, menjél harcolni?

Dózsa László: Én hiszek ebben, hogy ugyanúgy kiállnának, lehet, pont valami sokk hiányzik. Sokszor megyek előadásokat tartani gimnáziumokba, most nem is olyan rég voltam a Pázmány Péter Egyetemen is. Ott van ötszáz gyerek, elkezdünk beszélgetni, és utána jönnek ilyen csillogó szemmel, hogy jaj, hát mi egész másképp láttuk, már úgy untuk, hogy forradalom meg, hogy annak idején mindenki partizán volt. És akkor az olyan jó, hogy nem szobrok vagyunk! Vagyunk egy páran, és azért nagyon szép ez a dolog, amit most te csinálsz, nagyon őszintén és nem csak hízelgésből mondom, hogy ezzel valahogy emléket állítsz a forradalomnak. Mert ez kell. Individuális emberek vagyunk, megérzésekkel, fájdalmakkal, keserűségekkel talán félresikerült dolgokkal, mert az is beletartozik az életbe. Itt vagyunk, és ez nagyon-nagyon fontos, hogy hitet tudunk tenni! Az előadásaim után a gyerekek odajönnek hozzám néha sírva szinte, tudod? És hiszem, ezek a gyerekek ugyanúgy kiállnának. Én hiszek a fiatalságban, a maiban, a jövő fiatalságában, az ifjúság az mindig forradalmár, az mindig jó, a tisztaság és a megtisztulás. Tehát én hiszek abban, hogy ez ugyanúgy megtörténhetne, ha szükség lenne rá!

Paor Lilla: Ha lefordítjuk feketén-fehéren, van egy forradalmár múltad, volt-e belőle hátrányod? Most nem a harcok, meg nem a kivégzés, a lövés, az agyonverés, kínvallatás meg az utána a műtét. Tehát megbélyegzett lettél-e, mint '56-os? Volt-e belőle hátrányod? Volt-e belőle előnyöd?

Dózsa László: Hát nézd, most például, ha a 80 huszárról beszéltünk, amikor a Sára Sándor kiválasztott ennek a filmnek a főszerepére, akkor ő nagyjából tudta az én múltamat. S akkor nagyon jól sikerült a film, és akkor én mondtam a kollegámnak, hogy hát én erre nagyon büszke vagyok. Azt mondja, Tuci – a becenevem –, te többet ki nem jössz a filmgyárból ... ezt a filmet megcsináltad. Mondom, hidd el, én most voltam itt utoljára. Én azt akkor már pontosan tudtam, hogy engem soha többet a filmgyár nem hívhat. Egyetlen egy eset volt még, a Fábry Zoli bácsi csinált egy filmet, most hirtelen nem jut eszembe. Éjjel kettőkor felhívott, hogy látta a 80 huszárt, és velem akarja eljátszatni, talán a Malom a pokolba. De arra már nem került sor, tudod, és azóta se. Pedig ez a film elvitt minden díjat, meg kell nézni, na jó nem magamat akarom ajnározni, a filmet igen, mert az nagyon fontos film volt akkor, s most is.

Paor Lilla: Hát mert, érezted, hogy mit játszol.

Dózsa László: Igen, az a tudat, az akkor nagyon fontos volt.

Paor Lilla: Tehát ez film példája annak, hogy mi volt az előnyöd belőle, és mi volt a hátrányod. Érdekes.

Dózsa László: Igen ez a hozzáállás, amit én ott ugye,...

Paor Lilla: És utána a hozzád való hozzáállás.

Dózsa László: Csak azért tudom felhozni ezt a filmet, mert majdnem mindenki ismeri, vagy aki most hallgatja, vagy olvassa ezt a beszélgetést, megnézi a filmet, és fogja látni, hogy az nem egy akármilyen film, nem és nem.

Visszatérve az előnyökre, hátrányokra: filmben többet nem játszhattam, semmi díjam nem volt sokáig, nem kaptam szerepeket. Hogy tehetségtelen volt a Dózsa? Hogy arra nem gondolnak? Tudod, egy pillanatra a színészi hiúság úgy átment bennem, csak aztán arra gondoltam, hogy hát azért valószínű nem voltam annyira tehetségtelen, ha egy Nádasdy Kálmán tehetségesnek tartott. Ha egy Ádám Ottó tehetségesnek tartott, egy Vámos László, aki főszerepeket adott, amikor ugye elindult a pályám Debrecenben. Aztán valamitől, amikor felkerültem Pestre egyre jobban elhalványultak a dolgok, tehát ott éreztem, hogy valami nem stimmel. Aztán volt egy nagyon nagy ugrás, nagyon sokan emlékeznek rá, az Egerek és emberek a Játékszínben. Azt te is láttad?

Paor Lilla: Igen.

Dózsa László: Az egy nagyon nagy alakítás volt, és hát rengeteget írtak róla! És akkor sem az történt, hogy na, most azután a menybe vittek, nem...! Utána sem kaptam semmit. Persze aztán pitiáner dolgokat írtak. Meg azt, hogy tehetségtelen. Oda vetemednek emberek, hogy ilyet leírnak, holott a gigászi nagyok – mert ezek gigászi nagyok voltak a Nádasdy Kálmán, Ádám Ottó, Vámos, ők engem mire tartottak engem –, azok azt mondták, hogy ez a Dózsa Laci tehetséges, mert még így, ahogy volt is, felvettük egy Színművészeti Főiskolára, és kitartottunk mellette. Tudod? És amikor ez eszembe jut, illetve valaki ezt is leírja, olyan erőt ad!

Paor Lilla: Van-e olyan az '50-es évekből vagy az életedből, amit még úgy soha nem tudtál megosztani senkivel?

Dózsa László: Sokáig nem akartam megosztani ezt a III/III-ast, mert tudod ez egy veszélyes dolog, mert ez olyan, mint a kabátügy, valakinek ellopják a kabátját és azért, ha aki abba a kabátügybe keveredett, besározódik. De azt mondom, ez mégis egy olyan dolog, amit most megosztok, veled, nézőitekkel, olvasóiddal, mert nem mondtam még el. Megtanultam már az életet 75 évesen, hogy aztán az emberek hogy asszociálnak vissza. Tehát ez például egy ilyen dolog, ez nagyon fájdalmas volt.

De ezt azért mondtam el, mert nagyon szeretlek téged, egyáltalán azt az ügyet, amit te itt képviselsz, és szeretem ezt a kis stúdiót is, ezt a tévét.

Más olyan sok nincs az életemben, a nőügyeim, jaj, hát ugye most kirobbant ez a botrány!

Anettka csinált velem a Budapest TV-ben egy riportot és kifejezetten egy...

Paor Lilla: Ez mikor volt?

Dózsa László: Ez 10 évvel ezelőtt. S most amikor volt ez a plakátügy, akkor ezt valami szerencsétlen nyomorult előszedte, hogy én azt mertem mondani, hogy én hét nővel voltam egyszerre. De hülyéskedtünk, tudod, ez egy ilyen viccelődös műsor volt, csak szépen ezt kivágták belőle, és akkor ezt játszották állandóan a Facebookon, hogy én vagyok a Háry János, ugye hét nővel voltam egyszerre. És a Puzsér Robika azt mondta, hogy valaki mondta neki, hogy hát biztos beteg a csávó. Hát én inkább azt tartanám betegnek, ha hét fiúval lettem volna, egyszerre, akkor talán beteg lennék. Hát mondjuk ilyen kis dolgok voltak, de tudod, én igazából nagyon büszke vagyok arra, hogy én így éltem, meg ezt tettem. Arra is büszke vagyok, hogy Kemény Henrik a nevelőapám volt szinte, anyukám gyönyörű artista volt. Hogy egy oroszlán szájába dugtam a fejemet, aztán végül is mindenre, ami tulajdonképpen történt. Még talán a rossz dolgokra is büszke vagyok, és azért sem csinálnék én soha mást, ahogy én éltem. A fájdalmak, mert nagyon sok fájdalom volt az életemben, de azzal együtt szoktam mondani, hogy azért se fogok meghalni ezek-

nek. Hogy szeretnék jó sokáig élni, mint a Baranyi Laci bácsi, aki 90 éves. Remélem, hogy behívjátok egyszer beszélgetni.

Paor Lilla: Volt nálam és beszélgettünk.

Dózsa László: Volt már? Ővele volt például egy olyan történetem, hogy a Rádióba együtt mentünk be, a '70-es években, mi forradalmárok, ránéztünk egymásra és megkérdeztük: te is, én is. És ugyanígy találkoztam vele egy forgatáson, összenéztünk, elhangzott valami mondat, mondom, te is, te is igen. Ugye kiderült, hogy ő a Hungáriaiaknál volt nemzetőr, és hát nagyon keményen harcolt. És megyünk együtt a Rádióba, és mondom: Laci odanézz, ez a pasi vallatott engem. Ott ült a recepción. Azt mondja: biztos vagy benne? Mondom én: ebben nagyon. Odamentem hozzá, mondom: te vallattál a Mosonyi úton!

Akkor látszott, hogy kinyílt. És akkor kiemeltem, hogy te rohadék, hát engem rúgtál szét. Nézd meg mit csináltál, levettem a pepimet, nem szoktam levenni, tudod. Nézd meg a fejem, hogy rúgtad szét, ezt csináltad velem! Ő nem volt, mondta. A Laci szedte ki a kezemből. Laci bácsi nagyon jól meséli el mindig ezt a történetet, érdemes lenne meghallgatnod!

Ilyen történeteim voltak a '70-es években, amikor még azért börtön járt. Aztán másnap, megint elmentem a Laciért, mert valami rádiójáték felvétel volt, mentünk a rádióba, de akkor már nem volt ott a pali, és soha többet nem láttam.

Paor Lilla: Ez ott a Rádióban történt a recepción?

Dózsa László: Igen ott volt, úgy '72–'73 tájékán. Valószínű eltüntették. Ezek érdekes dolgok egyébként. Aztán én hiszek abban, hogy az ember valahogy a hóhérjaival valahol találkozik, ha életben marad.

Forgattuk a „Kapaszkodj a fellegekbe" című filmet 1968-ban. Szász Péter rendezte, akit egyébként imádtam és ő is nagyon szeretett. Tudták a múltamat, mindenki tudta, de mégis kivittek Moszkvába forgatni. Rengeteg csinos szovjet lány volt, halál jól éreztem

magamat. Az egyik helyszínen az ajtóban állt egy bajuszos katona. Az egyik színész barátomnak, aki nagyon jól tudott oroszul mondom, te ez az a katona, aki énrám lőtt '56-ban a Szövetség utca sarkán. Odamentünk a Lalival, s megkérdezte: te harcoltál Budapesten? Igen, harcolt Budapesten. És a Rákóczi úton is harcoltál? Igen. Mondom és voltál kivégzőosztagnál? Akkor volt már egy kis keménykedés bennem, nézz oda, te álltál velem szemben! S képzeld el, Lilla, ellentétben azzal a tetűvel a rádióban, ez leborult elém, átölelt, össze-vissza csókolt, hogy bocsássak meg!

Micsoda különbség! Ő nem azért lőtt, ő nem ölni akart! Ő katona volt!

Egyébként még itt azért valamit el kell mondanom. Néha kimegyek a temetőbe, oda, ahol ez a tömegsír volt, és ott látom magam előtt a bajtársaimat, meg ezeket a szerencsétlen katonákat. Lehet, hogy azok között, az én áldozataim is ott vannak, én bizony megsiratom őket is. Tudod, mint ahogy azt az orosz katonát, akit bevittük a Tóth Ilonkához. Azok ugyanolyan szerencsétlen áldozatok voltak. Én hiszek abban, hogy nem szabad gyűlölni. Egy rossz politikának az áldozatai voltunk mindannyian, vagy én meg a sok száz, vagy fordítva. Ezt csak azért meséltem el, hogy micsoda különbség van ember és ember, tett és tett között.

Paor Lilla: Jellem és jellem között.

Dózsa László: Jellem és jellem között. Állandóan berúgtunk utána, csajoztunk, ez mind jó volt, ez egy ilyen kis csoda volt az életemben.

Egyébként a halál az egy pillanat az egész, de a sebesülés,.... tudod, amikor a fajfenntartási ösztön elkezd működni az emberben, s élni akar. Később jönnek az álmok. Nagyon rosszak. Volt olyan álmom, akkor már megszületett a kisfiam, hogy harcolunk ott a Divatcsarnoknál, és mintha a 67-es villamosok jártak volna. És jönnek be az orosz tankok az Astoria felől és a kisfiam ott játszik a villamossínen. Rohanok oda, hogy felvegyem, és akkor kapom ezt a lövést, és már nem érem el, már nem tudom megmenteni. És tudod az

álom az ezerszer rosszabb, mint a valóság volt valaha. A valóság... egy pillanat alatt történik. Az hazudik, aki azt mondja, hogy fáj egy lövés... az később fáj. Mikor ráeszméltem, mi van a fejemen, mert szétvágta rettenetesen az egész aortát. Tudod, van olyan, hogy valakinek levágja a villamos a lábát és utána még szalad, mert rögtön nem érzékeli. De az álmok, amikor az álmokban előjönnek ezek a dolgok, azok rettenetesek. Az álomnak a megéltsége sokkal rosszabb volt nekem, mint maga a valóság.

Paor Lilla: Még egy dologra vissza szeretnék kérdezni.

Dózsa László: Nyugodtan.

Paor Lilla: Mert most pont ahhoz köthető, amit most mondtál. Amikor oda állítottatok benneteket a falhoz és kaptad ezt a lövést, akkor milyen érzések voltak benned, tudtad, hogy mi következik?

Dózsa László: Úgy, hogy az utolsó másodpercig nem hiszi el az ember, hogy ez megtörténhet, ááá, hülyéskednek csak. Hát miért tennék, ja, ott fogja, ugyan, bumm, mi ez, jaj valami...

Paor Lilla: Annyira gyors volt az egész?

Dózsa László: Gyors, de nem a perc igazából, a halálra ítéléseknél is, az elítélt annyira apatizál, hogy már nem is létezik. Én néztem ilyen filmet, van a Halál arcai – szörnyű film egyébként –, abban van ilyen kivégzés, mutatják, hogy viszik a pasit villamosszékbe kivégezni, nem tudom mit csinált, és csak úgy megy, már nincs személyisége, csak egy húsdarab megy, ott már minden megszűnik. Védekezik a szervezet, de nagyon fontos, amit kérdeztél, hogy ezt milyen átélni. Nem azért csinálják ezeket a szörnyű pereket is, hogy perek legyenek és halálos ítéletek, majd kivégzés! Azért húzzák, hogy hogy még jobban megtörjék az embert, hogy borzalmas legyen! De sokszor látjuk, hogy közömbösen fogadja azt, hogy halálra ítélik, hát ez azért van. Én a Nagy Imrét egyébként azért becsülöm nagyon, ahogy ő felvállalta ezt az egész '56-ot. Ő tényleg egy igazi magyar mártír volt és egy igazi klassz csoda. Egy igaz ember, aki a történelem egyik legnagyobb alakjává emelkedett.

A tárgyalások során tudod, elkövetett hibákat. Azt mondja, elvtársak, ... és kifütyülik. Istenem, hát akkor az ember Pavlovi reflexszerűen azt mondta! És ott volt még egy nagyon nagy baj, hogy őt rosszul tájékoztatták! Azt mondta Nagy Imre, hogy csapataink harcban állnak. És én, mint az őrült mentem vissza. És gondolom rajtam kívül ezrével mentek vissza a fiatalok, hogy felvegyék a harcot, hiszen csapataink harcban állnak. Csak a csapataink nem álltak harcban, kivéve egyet és nagy tisztelet a .... két páncélos egységnek, és eredményeiknek. A csapataink a laktanyákban voltak. Ha akkor tényleg ott van egy komoly erő, mindig azt mondják, hogy több lett volna az áldozat, de szerintem ez egyáltalán nem biztos. Amint mondta, kellett volna a szőnyegbombázás. Tehát ha lett volna egy szervezett vezetés, akkor talán a történészek is azt mondják, hogy talán egész más lett volna, akkor megoldódott volna már a Szuezi válság, akkor jobban idefigyelt volna a Nyugat tán, akkor már hol lennénk! Mindig olyan nyomorultak voltunk, mindig valahogy idehozták a szemetet az áruházakba, amit nyugaton már nem tesznek ki a polcra. Hát még mindig semminek néznek minket, ami felháborító!

Jó veled beszélgetni, és kevés emberhez lennék ennyire őszinte, mint hozzád.

Paor Lilla: Hát ez a „nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek" érzés.

Dózsa László: Igen, ilyen. Még Nagy Lászlót hadd idézzem, mert nagyon szeretem mondani. Szóval mikor Nagy Lászlót megkérdezték, mit üzen a jövőnek, azt mondta, hogy csókolom őket, ha még lesz emberi arcuk.

Hát hadd plagizáljak, csókolom a jövőt, biztos vagyok benne, hogy lesz emberi arcuk!

X 11

Tartalom

Paor Lilla – Előszó helyett 5
Dr. Bőzsöny Ferenc 7
Debrenti Piroska 20
Székely Dezsőné Sebestyén Mária (Hosszú Mari) 30
Dózsa László 48
Érsek József 83
Mihala Tibor 102
Mata János 116
Köteles Erzsébet 140
Tass Olga 153
Ambrus Miklós 162
Dömötör Zoltán 168
Gyulányi Eugénia 172
Paor Éva 187

X 256491

Szeretem a hosszú interjúkat. Tudom, hogy manapság nem divatos, de van eleje, közepe, vége. Végig lehet kísérni egy ember történetét. Hogyan lettek forradalmárok, túlélők, példaképek, hétköznapi vagy igazi hősök. Hogyan tudtak embernek maradni, hogyan lett tartásuk, s mit tudnak továbbadni a következő nemzedéknek.

Ez a kötet nem kimondottan a forradalomról szól. A háború utáni időkből gyökereznek a történetek. Vannak köztük rádiósok, akik ott lehettek Nagy Imre vagy Mindszenty bíboros mellett. Figyelhették az akkori „nagyok" viselkedését, változásait. Láthatták rezdüléseiket, félelmeiket. Hiszen akkoriban mindenki félt. De az én riportalanyaim mind-mind vallják, a félelem természetes dolog. Bátornak lenni és félni együtt jár.

Tehát nem csak az '56-os forradalomról szól ez a könyv, hanem életutakról. Azok az emberek, akiket kiválasztottam e kötetbe, kivívták tiszteletemet. Nem lehet mindenkiből Kossuth-díjas színművész, nem mindenkiből lesz olimpiai bajnok sportoló, azonban mindenkiben benne van a lehetőség valamire. És én ezt a valamit megpróbálom megkeresni.

Paor Lilla

2500 Ft

9 786155 058790

Paor Lilla

Nem állunk meg félúton...

XA 210941

Paor Lilla

Nem állunk meg félúton

Tizennégy igaz történe

az ötvenes évekből